

LIETUVA 2030

bendrasis planas

Lietuvos Respublikos teritorijos
bendrasis planas

KONKRETIZUOTI SPRENDINIAI

BENDROSIOS NUOSTATOS

TURINYS

ĮVADAS.....	3
LIETUVOS RESPUBLIKOS TERITORIJOS BENDROJO PLANO RENGIMAS IR NAUDOJIMAS	3
NAUDOJAMOS SĄVOKOS.....	4
BENDROSIOS NUOSTATOS.....	7
URBANISTINĖ SISTEMA IR STRUKTŪRA.....	7
PASLAUGŲ PASISKIRSTYMAS.....	8
SUSISIEKIMO SISTEMA IR MOBILUMAS.....	10
KULTŪRINĖ TAPATYBĖ, RAIŠKA IR APLINKA	11
INŽINERINĖS SISTEMOS	12
ERDVINĖS EKONOMINĖS STRUKTŪROS.....	13
EKOSISTEMOS, KRAŠTOVAIZDIS, KULTŪROS PAVELDAS	13
IŠTEKLIŲ APSAUGA IR NAUDOJIMAS.....	15
NACIONALINIS SAUGUMAS	17

ĮVADAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS TERITORIJOS BENDROJO PLANO RENGIMAS IR NAUDOJIMAS

Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas (toliau tekste LR BP) rengiamas vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės sprendimu 2017 m. gegužės 31 d. Nr. 389 “Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano rengimo” siekiant planavimo tikslų nurodytų Teritorijų planavimo įstatymo 3 straipsnio 1 dalyje. Rengiant LR BP taip pat vadovautasi Planavimo darbų programos, patvirtintos Aplinkos ministro įsakymu 2017 m. rugsėjo 7 d. Nr. D1-756 “Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano planavimo darbų programos patvirtinimo”, Kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų rengimo taisyklių, patvirtintų Aplinkos ministro įsakymu 2014 m. sausio 2 d. Nr. D1-8 “Dėl kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų rengimo taisyklių patvirtinimo”, nuostatomis.

Patvirtintas LR BP dokumentas ir registruotas Valstybės teritorijų planavimo dokumentų registro sistemoje naudojamas kaip teritorijų naudojimo privalomosios nuostatos valstybės ir savivaldybių institucijoms.

Rengiant LR BP įvertintos galiojančių nacionalinio lygmens strateginio planavimo dokumentų nuostatos ir į jas atsižvelgia. LR BP nuostatų sprendinių kompleksiskumas ir privalomumas užtikrina visų veiklos rūšių plėtros tvarumą ir vystymosi darną teritorijoje, suteikia jai erdvinės raiškos kryptingumą bei pagrįstumą. LR BP nuostatos galioja neterminuotai, o prioritetai – nustatytam planavimo laikotarpiui (iki 2030 m.).

Dokumento sudėtis: grafiškai išreikštos nuostatos (brėžiniai Konkurencinga Lietuva; Galimybės Lietuva; Regionai 2030; Kraštovaizdžio formavimas ir ekosistemų pusiausvyra; Bioprodukcinio ūkio veiklos ir skatinamos priemonės; Kultūros politika ir rekreacija; Kompleksinė infrastruktūra ir rezervavimas valstybės poreikiams; Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė) ir tekstinės nuostatos (Bendrosios nuostatos; Konkurencinga valstybė 2030, Lietuvos Regionai 2030, Teritorinių elementų vystymas). Nustatyti kompleksinių dokumento nuostatų viršenybę prieš sektorines nuostatas.

Sprendžiant šalies raidos iššūkius LR BP sprendiniuose integruotos ir lokalizuotos šių Darnaus vystymosi tikslų (toliau – DVT) dokumentų nuostatos: Jungtinių Tautų Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų¹ (angl. *The 2030 Agenda for Sustainable Development*); Jungtinių Tautų Naujoji miestų darbotvarkė² (angl. *New Urban Agenda*); Europos Komisijos Europos Sąjungos Miestų darbotvarkė „Amsterdamo paktas“³ (angl. *Urban Agenda for the EU “Pact of Amsterdam”*); Jungtinių Tautų Tarptautinės Miestų ir Gyvenviečių Teritorijų Planavimo Gairės⁴ (angl. *UN-Habitat International Guidelines on Urban and Territorial Planning Handbook*).

Formuojant LR BP sprendinius taip pat įvertintos ir / ar pasiremta ir / ar integruotos šių tarptautiniai dokumentų nuostatos: Europos Sąjungos jūrinės politikos „Žalioji dokumentas“; Europos Sąjungos Teritorinė darbotvarkė; Europos Sąjungos Miestų darbotvarkė; Europos Komisijos Veiksmų planas gamtai, žmonėms ir ekonomikai; Baltijos jūros regiono Ilgalaikio vystymo perspektyva (iki 2030 m.) ir ją keičiantys dokumentai; 2007 m. kovo 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/2/EB, sukurianti Europos bendrijos erdvinės informacijos infrastruktūrą (INSPIRE); ES biologinės įvairovės strategija iki 2030; Europos Sąjungos strategija miškams ir su mišku susijusiam sektoriui; 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/89/ES, kuria nustatoma jūrinių teritorijų planavimo sistema Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/147/EB 2009 m. lapkričio 30 d. dėl laukinių paukščių apsaugos; Tarybos Direktyva dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos 92/43/EEB 1992 m. gegužės 21 d.; Helsinkio komisijos neeiliniame ministrų susitikime 2007 lapkričio 15 d. priimtas Baltijos jūros veiksmų planas; 1992 m. balandžio 9 d. 1992 m. Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos; 2002 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2371/2002 dėl žuvų išteklių apsaugos ir tausojančio naudojimo pagal Bendrąją žuvininkystės politiką; 2008 m. birželio 17 d. Europos parlamento ir Tarybos direktyva 2008/56/EB nustatanti Bendrijos veiksmų jūrų aplinkos politikos srityje pagrindus (Jūrų strategijos pagrindų direktyva); kiti tarptautiniai teisės aktai, nustatantys teritorijų planavimo, teritorijų apsaugos, naudojimo ir veiklos joje reikalavimus.

¹ <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld/publication>

² <http://habitat3.org/wp-content/uploads/NUA-English.pdf>

³ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/themes/urban-development/agenda/pact-of-amsterdam.pdf

⁴ <https://unhabitat.org/books/international-guidelines-on-urban-and-territorial-planning/>

NAUDOJAMOS SĄVOKOS

Bendruomeninės paslaugos	Alternatyvios institucinei globai įvairių formų ir rūšių, aukštos kokybės bendruomenėje teikiamos socialinės, sveikatos priežiūros, švietimo, kultūros ir kt. paslaugos, kurios užtikrina asmens galimybę gyventi bendruomenėje ir gauti joje specializuotą pagalbą, atitinkančią individualius asmens ar šeimos poreikius, vaikui – augti šeimos aplinkoje, bei skatina paslaugos gavėjų savarankiškumą, visapusišką dalyvavimą bendruomenėje ir socialinę įtrauktį.
Darnus vystymasis	Ekonomikos, socialinės raidos ir aplinkos apsaugos tikslų derinimas, siekiant geresnės asmens ir visuomenės gyvenimo kokybės dabar ir ateities perspektyvoje ⁵ .
Daugiarūšiškumas (multimodalumas, angl. <i>multimodality</i>)	Susisiekimo sistemos savybė, leidžianti pasirinkti ir (ar) kombinuoti keliones dviem ar daugiau transporto rūšimis. Sąvoka bendrajame plane labiau siejama su keleivių vežimo procesais.
Ekosistemomis pagrįstas metodas	Išsamus kompleksinis žmogaus veiklos valdymo metodas, pagrįstas naujausiomis turimomis žiniomis apie ekosistemas ir jų kitimą, siekiant nustatyti poveikį, kuris kelia pavojų jūrų ekosistemų gerovei, ir imtis veiksmų jam pašalinti, kad ekosistemų išteklių ir paslaugos būtų tausiai naudojami ir išlaikytas ekosistemų vientisumas.
Eutrofikacija	Vandens teršimas maistinėmis medžiagomis (azoto ir fosforo junginiais), kuris skatina greitesnį dumblių ir aukštesniųjų augalų augimą, sutrikdo vandens organizmų pusiausvyrą ir pablogina vandens kokybę.
Gamtinis kraštovaizdis	Gamtinių procesų įtakoje atsiradęs ir tebesiformuojantis kraštovaizdis, kurio raidai gamtiniai procesai daro esminę, o žmogaus veikla – minimalią įtaką (išlikę sąlygiškai natūralūs miškai, pelkės, vandens telkiniai) ⁶
Geoekologija	Mokslinė sąvoka (gr. <i>gē</i> – žemė + <i>oikos</i> – namas, būstas, tėvynė + <i>logos</i> – mokslas). Geografijos mokslo šaka, atskleidžiančia žmogaus sąveiką su geosistemų funkcionavimu ir jos erdvinę raišką; dar vadinama ekologine geografija. Geoekologija tapatinama su kraštovaizdžio ekologija. ⁷
Geosistema	(Gr. <i>gē</i> – žemė + <i>systema</i> – sandara, junginys), sąlygiškai vientisas erdvinis gamtinis kompleksas, kuriame gamtiniai komponentai susiję tarpusavyje ryšiais, o jų visuma abipusiais tarp sisteminiiais ryšiais susijusi su aplinka; integrali erdvės ir laiko procesų teorinė abstrakcija. Geosistemai dar būdinga savireguliacija, kurią lemia tarpkomponentinių ir tarp sisteminių ryšių pastovumas; išoriškai paveikta geosistema paprastai grįžta į ankstesnę būseną, dėl negrįžtamų pokyčių geosistema degraduoja. ⁸
Identitetas	Savęs suvokimas, identifikavimas pagal tam tikrus apibrėžtus naratyvus.
Intelektinės transporto sistemos (ITS)	(angl. <i>Intelligent transport systems</i>) – informacinėmis ir elektroninių ryšių technologijomis grindžiamos sistemos, skirtos geležinkelių, kelių, jūrų, oro ir vidaus vandenų transporto eismui (įskaitant infrastruktūrą, transporto priemones ir naudotojus), eismo bei judumo valdymui, taip pat sąsajoms tarp įvairių transporto rūšių užtikrinti.
Įvairiarūšiškumas (intermodalumas, angl. <i>intermodality</i>)	Susisiekimo sistemos savybė, kuri užtikrinama atitinkamų infrastruktūrinių sprendimų diegimu ir skirtingų transporto rūšių sąveikomis kūriniu, leidžianti atlikti krovinių transportavimo paslaugas dviem ir daugiau skirtingų transporto rūšių.
Kompaktiškas miestas	Tai – miestas, kuriam būdingas intensyvus, lokaliai išsidėsčiusių paslaugų naudojimas daugiafunkcėse urbanistinėse struktūrose, tvarus, išmanus ir ekonomiškai išteklių naudojimas, prieinama kokybiškų bei mišrių paslaugų pasiūla, skatinamas tankus apgyvendinimas prioritizuojant regeneracinę plėtrą, išvystytas viešasis transportas, prioritizuojamas judėjimas dviračiais, pėsčiomis ar kitokiu ekologišku transportu mažinant neigiamas ekologines pasekmes.

⁵ Internetinė prieiga: <https://en.unesco.org/themes/education-sustainable-development/what-is-esd/sd>

⁶ Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos krypties aprašas, patvirtintas LR Vyriausybės nutarimu

⁷ Visuotinė lietuvių enciklopedija, <https://www.vle.lt/Straipsnis/geoekologija-43487>

⁸ Visuotinė lietuvių enciklopedija, <https://www.vle.lt/Straipsnis/geosistema-43600>

Kraštovaizdis	Žmonių suvokiama vietovė (teritorija), kurios pobūdį nulėmė gamtiniai ir (ar) antropogeniniai veiksniai ir jų sąveika. ⁹
Kultūrinis kraštovaizdis (tiek archajiškas, tiek kaimiškas, tiek miestiškas)	Teigiamas žmogaus ir aplinkos darnaus sambūvio rezultatas. Tai kryptingai formuojamas, tenkinantis biologinius, psichologinius (informacinius, estetinius), socialinius, ergonominius (tinkamumo veiklai), ekonominius gyvenamosios, darbo ir poilsio aplinkos kokybės poreikius kraštovaizdis. ¹⁰
Kultūra	Įvairių visuomenės ar jos grupių dvasinių, materialinių, intelektualinių ir emocinių ypatybių visuma, aprėpianti ne tik meną ir literatūrą, bet ir gyvenimo būdą, mokėjimą sugyventi, vertybių sistemas, tradicijas ir tikėjimus.
Kultūros paveldas	Suvokiamas kaip kiekvienos valstybės istorinės raidos, kūrybos ir saviraiškos rezultatas, visuomenės evoliucijos liudytojas, harmoningos aplinkos ir tolygaus vystymosi pagrindas, neatskiriama kiekvienos šalies ir jos piliečių tapatumo dalis, vienas svarbiausių valstybės nacionalinio saugumo garantų. Pagal išlikusius seniausius ir prasmingiausias aplinkos segmentus galima spręsti apie valstybės istorinę praeitį, o pagal visuomenės elgseną su išlikusiu kultūros paveldu, gebėjimą jį integruoti į dabartinį gyvenimą – apie gyvenamosios aplinkos kūrimo darną. Kultūros paveldo išsaugojimas ir perdavimas ateitiems kartoms, sudarant sąlygas visuomenei jį pažinti ir juo naudotis, yra labai aktualus šiandienos klausimas. Todėl tikslingai vykdomi moksliniai tyrimai, paveldo atskleidimas ir įvertinimas, jo prieinamumas visuomenei ir atsakingas visuomenės įsitraukimas į jo išsaugojimą – visa tai yra neatskiriama valstybės kultūros politikos dalis, kuri padeda kultūros paveldą suprasti kaip išteklių ir svarbų ekonomikos skatinimo elementą. Kultūros paveldo naudojimas išsaugant visas paveldo vertes kuria didelę pridėtinę naudą ir sudaro sąlygas nepažeisti ateinančių kartų teisės jį pažinti.
Kultūros paveldo aktualizavimas	Priemonės, kuriomis siekiama pabrėžti kultūros paveldo svarbą, aktualumą ir prieinamumą; paskatinti šiuolaikinę visuomenę ir (arba) vietos bendruomenes atsakingai integruoti kultūros paveldą kaip svarbų išteklių į kasdienį kultūrinį, socialinį ir (arba) ekonominį gyvenimą.
Kultūros paveldo išsaugojimas	Priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti visų Lietuvos kultūros paveldo rūšių išsaugojimą ir perdavimą ateinančioms kartoms, įskaitant nematerialaus kultūros paveldo vertybių gyvybingumą. Šios priemonės, skirtos nustatymui (identifikavimui), stebėsenai, dokumentavimui, moksliniams tyrimams, apsaugai ir išsaugojimui, sklaidai, plėtotei, gaivinimui, švietimui ir kt., sudarytų sąlygas visuomenei geriau jį pažinti ir juo naudotis, stiprinti tautinės ir kultūrinės tapatybės bei tęstinumo pojūtį, su kultūros paveldu siejamą vietovių savitumą ¹¹ .
Konversija	Neefektyviai naudojamų užstatytų teritorijų (miestų centruose ir jų priegose esančios taršios ar neefektyvios pramonės) naujas (antrinis) panaudojimas plėtrai ¹²
Laisvoji ekonominė zona (LEZ)	Ūkinei, komercinei ir finansinei veiklai skirta teritorija, kurioje įstatymu nustatytos ūkio subjektams specialios ekonominės ir teisinės funkcionavimo sąlygos. Šioje teritorijoje neturi būti nuolatinių gyventojų.
Materialusis kultūros paveldas (pagal UNESCO Pasaulinio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvenciją)	Paminklai: architektūros paveldas – architektūros paminklai; dailės paveldas – dailės kūriniai; archeologinis paveldas – archeologinio pobūdžio struktūros ar radiniai; Ansambliai – izoliuotos arba susietos statinių grupės, kurių architektūra yra susijusi su kraštovaizdžiu; Įžymios vietovės – žmonių ir gamtos kūriniai.
Mėlynoji ekonomika	Visa ekonominė veikla susijusi su vandenynais, jūra ir pakrantėmis. Mėlynoji ekonomika apima platų spektrą tarpusavyje susijusių esamų ir besikuriančių sektorių ¹³

⁹ Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos kryptių aprašas, patvirtintas LR Vyriausybės nutarimu

¹⁰ Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos kryptių aprašas, patvirtintas LR Vyriausybės nutarimu

¹¹ Kultūros paveldo išsaugojimo ir aktualizavimo politikos koncepcija

¹² Teritorijų planavimo normos, III skyrius, 13.

¹³ Europos komisijos 2018 metų mėlynosios ekonomikos ataskaita https://ec.europa.eu/maritimeaffairs/sites/maritimeaffairs/files/2018-annual-economic-report-on-blue-economy_en.pdf

Mobilumas	Individo savybė ir galimybė susisiekti transporto priemonėmis ir kitomis formomis. Mobilumas matuojamas kelionių struktūra, sklaida, dažniu ir ilgiu.
Mokslo slėnis	Tam tikroje teritorijoje sukurta organizacinė struktūra, kuri apima mokslinių tyrimų ir verslo organizacijas, kuriančias naujas aukštąsias technologijas ir naujus produktus.
Nematerialusis kultūros paveldas (pagal UNESCO Nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvenciją)	Tai ilgainiui nusistovėjusi veikla, vaizdai, raiškos formos, žinios, įgūdžiai, taip pat su jais susijusios priemonės, objektai, žmogaus veiklos produktai ir su jais susijusios kultūrinės erdvės, tam tikrų bendruomenių pripažintos kaip kultūros paveldo dalis. Jis svarbus bendruomenės ar grupės tapatybės ir tęstinumo požimiui, rodo kultūrų įvairovę. Nematerialusis kultūros paveldas daugiausia reiškiasi per žodinės kūrybos tradicijas ir raiškos formas (kalba, scenos menas, papročiai, apeigos ir šventiniai renginiai), taip pat per su gamta ir visata susijusias mokslo sritis bei tradicinius amatus.
Partnerystės	Tai – paslaugų bei veiklų sistema, urbanistiniuose centruose veikianti bendradarbiavimo, paslaugų funkcinio papildomumo ir dalinimosi principais.
Partnerysčių grupė	Tai – teritorinį pagrindą turinčios, naujas sinergijas kuriančios, šalies stabilumą užtikrinančios penkios nacionaliniame lygmenyje veikiančios partnerysčių grupės, formuojamos pagal įvairius aspektus, turinčius teritorinę išraišką ir nusakančius tiek esamas priklausomybes, tiek ir potencialias galimybes: fiziomorfologinis, teritorijos formuojamas potencialas veiklai, ekonominių-funkcinių regionų ribos pagal darbuotojų GPM perlaidas, susisiekimo potencialas, fizinė gretimybė.
Pasaulio paveldas	Kultūros paveldas su gamtos paveldu sudaro Pasaulio paveldą.
Revitalizacija	Gyvybingumo grąžinimas degraduojančioms miesto struktūrinėms dalims, fizinės aplinkos kokybės, ekonominio aktyvumo, socialinės integracijos skatinimas. Revitalizacija – naujų funkcijų atsiradimas, senųjų skatinimas su atitinkamais statybos darbais, kurie pagyvina socialinę ir ekonominę veiklą, suteikia naujas funkcines, estetines savybes, padidina teritorijos patrauklumą, pritraukia į ją naujus, įvairesnių socialinių sluoksnių gyventojus ¹⁴
Urbanistinis centras	Tai – gyvenamoji vietovė, koncentruojanti darbo vietas, paslaugas ir kitas aptarnavimo funkcijas.
Urbanistinė kaita	Erdvinės urbanizuotų teritorijų funkcijų organizacijos keitimasis įvairiais istoriniais laikotarpiais pagal tam tikrus estetinius ir vertybinius kriterijus.
Urbanistinė struktūra	Tai gyvenamųjų vietovių struktūrinių elementų išdėstymo ir funkcionavimo ypatumų visuma. ¹⁵
Urbanizuotų teritorijų regeneracija	Tai pramonės teritorijų, pramoninės architektūros paveldo objektų regeneracija arba kitaip – (at)gaivinimas. Regeneracija gali būti įgyvendinama dviem būdais: revitalizacijos arba konversijos.
Valstybei svarbus projektas	Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu pripažintas ypatingos valstybinės svarbos projektas, Seimo ir (ar) Vyriausybės nutarimu valstybei svarbiu pripažintas ekonominis ar kultūrinis projektas. ¹⁶
Viešieji ir privatūs pramonės / paslaugų parkai	Palankias technines, teises, socialines ir ekonomines sąlygas suteikiančios teritorijos, skirtos panašaus sektoriaus pobūdžio gamybinės / paslaugų paskirties įmonių steigimuisi ir vystymuisi
Viešieji logistikos centrai (VLC)	Nepriklausomų kompanijų ir įstaigų, užsiimančių krovinių vežimu ir pagalbine su tuo susijusia veikla, teritoriniai susivienijimai, kurių sudėtyje yra bent vienas įvairiarūšis terminalas. VLC privalo užtikrinti įvairiarūšiškumą, t. y. aptarnauti mažiausiai dvi transporto rūšis ir būti transeuropinio tinklo dalimi.
Žalioji infrastruktūra	Ekosistemų didelės gamtinės vertės plotai (salpos, šlapžemės, natūralūs miškai) ar natūralūs kraštovaizdžio elementai (miesto želdynai, vandentėkmės), kurie užtikrina biologinės įvairovės plitimą bei išsaugojimą ir kraštovaizdžio ekologinio kompensavimo funkcijas. Dirbtiniai, kraštovaizdžio biologinę įvairovę didinantys ir ekologines kompensavimo funkcijas gerinantys elementai (kanalai, ekologiniai tiltai ir pan.

¹⁴ Teritorijų planavimo normos, III skyrius, 12.4.1.

¹⁵ LR Architektūros įstatymas, 2 str. 9

¹⁶ LR Teritorijų planavimo įstatymas, 2 str.43.

I SKYRIUS

BENDROSIOS NUOSTATOS

PIRMAS SKIRSNIS

URBANISTINĖ SISTEMA IR STRUKTŪRA

1. Išlaikant šalies Bendrojo plano (2002 m.) svarbiausių nuostatų tęstinumą, plėtojama urbanistinė policentrinė hierarchinė struktūra, sudaranti prielaidas tolygiai teritorijų raidai. Urbanistinė struktūra yra stiprinama urbanistinių centrų, regionų ir institucijų partnerystėmis, dalinantis funkcijomis, paslaugomis, infrastruktūra. Išskiriami skirtingi urbanistinės struktūros lygmenys:
  - 1.1. Tarptautinio lygmens urbanistinė struktūra – penki urbanistiniai centrai (Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys), tarptautiniu lygmeniu veikiantys funkciniai ryšiai, taip pat tarptautiniai transporto koridoriai ir sąsajos su jais turintys vandens ir oro keliai. Stiprinant šalies urbanistinių centrų vaidmenį Baltijos jūros regiono (toliau – BJR) ir Europos Sąjungos urbanistinėje struktūroje numatoma urbanistinių centrų funkcijų konsolidacija partnerystės principu;
  - 1.2. Nacionalinio lygmens urbanistinė struktūra – regioninio lygmens urbanistiniai centrai, veikiantys tarptautiniu ir nacionaliniu lygmenimis, tarpusavyje ir su metropoliniais centrais susieti funkciniais ryšiais, kurie yra toliau plėtojami ir stiprinami partnerystės principu bei teikiant regioninio lygmens paslaugas;
  - 1.3. Regioninio lygmens urbanistinė struktūra – regioniniu lygmeniu veikiantys metropoliniai, regioniniai ir lokalūs urbanistiniai centrai, susieti funkciniais ryšiais. Ryšiai tarp lokalių centrų (horizontalieji) arba lokalių centrų ryšiai su aukštesnio lygmens centrais (vertikalieji) išnaudojami siekiant viešųjų paslaugų, susisiekimo, energetinių, inžinerinių ir kt. sistemų mazgų ir išteklių naudojimo sinergijos, sudaromos prielaidos pasinaudojant turimais ištekliais, turima / kuriama infrastruktūra (nuo socialinės iki inžinerinės), sukurti aukštesnę vertę ir gyvenimo kokybę naudojant mažiau išteklių.
  - 1.4. Vietovės lygmens urbanistinė struktūra – žemiausio lygmens vietiniai urbanistiniai vienetai (miestai, miesteliai, kaimai ir kitos gyvenamosios vietovės) – vietovės lygmens centrai – turi optimizuoti paslaugų teikimo kokybei reikalingą infrastruktūrą, taikyti partnerystės principą jai išlaikyti / vystyti.
2. Plėtojant partnerystes įvairiuose urbanistinės struktūros lygmenyse numatoma:
  - 2.1. prioritetą teikti silpnosioms urbanistinės struktūros dalims aktyvinti bei stiprinti, įvertinus jų esamą potencialą ir išteklius;
  - 2.2. didinti mobilumo ir susisiekimo lygį tarp Vilniaus ir Kauno urbanistinių centrų. Vykdyti skirtingų institucijų bendradarbiavimą siekiant ekonominės, socialinės, kultūrinės ir kitų sričių integracijos tarptautinėje plotmėje;
  - 2.3. gerinti ekonominę aplinką, didinti mobilumo lygį ir gerinti susisiekimo infrastruktūros kokybę plėtojant Šiaulių–Panevėžio urbanistinių centrų partnerystę, užtikrinant skirtingas keleivių susisiekimo ir krovinių logistikos alternatyvas;
  - 2.4. nacionalinio lygmens urbanistinėje struktūroje plėtoti šias urbanistinių centrų partnerystes: Vilniaus–Utenos–Ukmergės; Kauno–Marijampolės–Alytaus; Klaipėdos–Tauragės–Telšių; Šiaulių–Mažeikių; Panevėžio–Biržų–Rokiškio;
  - 2.5. regioninio lygmens urbanistinėje struktūroje plėtoti urbanistinių centrų partnerystes, paremtas funkciniais ryšiais, kurios kompleksiskai sprendžia regionų atskirties problemas – gerina gyvenimo kokybę, mažina socialinę, ekonominę ir kt. atskirtį;
  - 2.6. vietiniuose urbanistiniuose centruose ir kaimo gyvenamosiose vietovėse skatinti bendruomeninę veiklą ir bendruomenių formavimąsi, jas įgalinant naudoti vietos socialinį kapitalą ir išteklius konkrečioms problemoms spręsti, vietos identitetui kurti ir palaikyti, pagrindinėms viešosioms paslaugoms teikti.

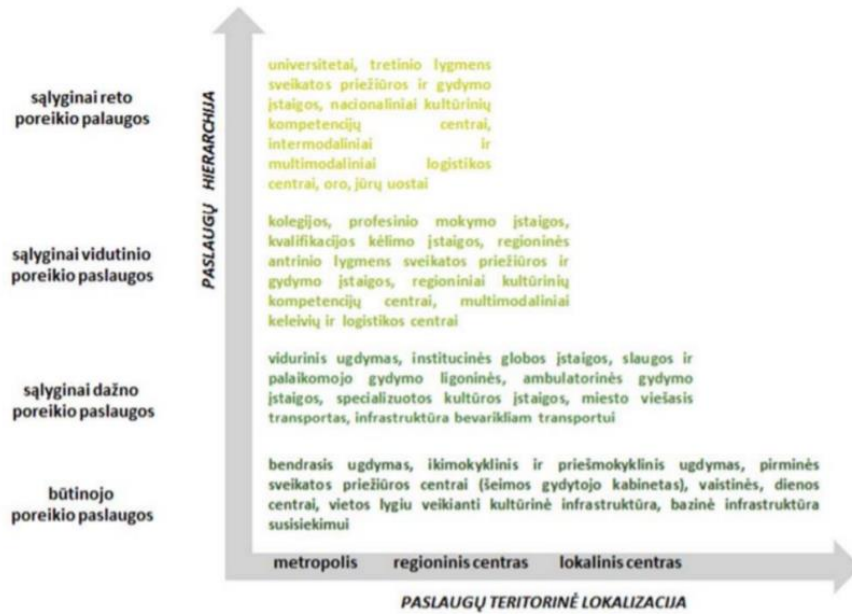
3. Urbanizuotas teritorijas vystyti taikant kompaktiškumo principus (žr. V sk.), skatinant regionus ir miestus kurti daugiavalius urbanistinius darinius, užtikrinančius gyvenimo kokybę, tinkamus paslaugų pasiekiamumo ir gyventojų judumo parametrus.
  - 3.1. Užtikrinti užstatytų ir užstatomų teritorijų vystymo kompleksumą, formuoti užbaigtas urbanistines teritorijas – rajonus (įrengus visą privalomą žaliąją, socialinę, inžinerinę ir susisiekimo ir kt. infrastruktūrą, užtikrinančią kokybišką gyvenimo, darbo ir poilsio sąlygas);
  - 3.2. Įsivavinant naujas plėtros teritorijas ir siekiant jų kokybės, miestų urbanistinę struktūrą plėtoti privalomai taikant žemės sklypų konsolidavimo principus, kai naujai vystomoje teritorijoje nėra infrastruktūros. Mažiausia galima konsoliduotų žemės sklypų teritorija naujai urbanizacijai privalo užtikrinti teritorijos inžinerinės infrastruktūros atsiperkamumą.
  - 3.3. Rengiant miestų kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, taikyti prioritetinius teritorijų vystymo režimus: modernizavimą (tame tarpe ir kompleksinę renovaciją), urbanizuotų teritorijų regeneraciją ir konversiją, numatant lėšas šioms teritorijoms vystyti. Investicijos turi būti koncentruojamos kompleksiniam ir kompaktiškam teritorijos sutvarkymo rezultatui pasiekti.
  - 3.4. Planuojant ir projektuojant aplinką, pastatus ir prieigas, transporto sistemas bei informacines technologijas, taikyti universalus dizaino ir darnaus vystymo principus, kad ta pačia aplinka ir produktais galėtų naudotis ir specialiu poreikių asmenys, t.y. jie neišskiriami iš kitų. Vienas iš universalus dizaino principų yra optimalus dydis ir erdvė – tinkamas erdvių, statinių ir produktų plotis, aukštis, dydis.
  - 3.5. Skatinti įperkamo kokybiško būsto ir municipalinio būsto pasiūlą visoms socialinėms grupėms, užtikrinant būsto tipologijos ir kainos įvairovę, kokybišką gyvenamąją aplinką ir viešąsias erdves.

ANTRAS SKIRSNIS

PASLAUGŲ PASISKIRSTYMAS

4. Bendrųjų viešųjų paslaugų teikimo sistema siejama su formuojama šalies urbanistine sistema, t. y. įtvirtinant Lietuvos hierarchinį policentrinį gyvenamųjų vietovių tinklą, kartu atsižvelgiant į gyventojų skaičiaus kaitos tendencijas skirtinguose Lietuvos regionuose. Viešosios paslaugos urbanistinėje struktūroje išdėstomos atsižvelgiant į žmonių poreikių hierarchiją, paslaugų naudojimo dažnį ir paslaugų gavėjų mobilumą, kai pačios būtiniausios ir dažnai naudojamos paslaugos teikiamos žemiausio lygmens urbanistiniuose centruose (lokaliniuose ir vietiniuose), o santykinai reto ir santykinai vidutinio poreikio naudojimo paslaugos teikiamos aukštesnio lygmens urbanistiniuose centruose (metropoliniuose ir regioniniuose).
5. Taikant partnerystę, paslaugų papildomumo ir specializacijos principus, efektyviai naudojant ekonominius išteklius, žemesnio lygmens urbanistinis centras gali teikti ir aukštesnio lygmens paslaugas, jeigu tai yra efektyviau atsižvelgiant į esamą infrastruktūrą, esamą / planuojamą susisiekimo lygį ar kitus objektyvius kriterijus (žr. 1 pav.).

1 pav. Bendrųjų viešųjų paslaugų skirstymo ir jų teritorinės lokalizacijos pagal urbanistinių centrų lygmenis schema

Šaltinis: LR teritorijos bendrasis planas. Konceptcija. II alternatyva. UAB "TAEM URBANISTAI", 2019 m.

6. Urbanistiniai centrai pagal funkciją ir juose vykdomą veiklą, teikiamas paslaugas, skiriami į šiuos lygmenis:
  - 6.1. metropoliniai centrai – aktyvūs miestai tarptautinėje urbanistinių centrų sistemoje (siejami tarptautinio lygmens funkciniais ryšiais), telkiantys didžiausią spektrą paslaugų (būtiną, santykinai dažną, santykinai vidutinį, santykinai retą poreikio);
  - 6.2. regioniniai centrai – miestai, kurie atlieka ypač svarbų vaidmenį regionams, telkia būtiną, santykinai dažną, santykinai vidutinį poreikio paslaugas. Taikant partnerystės, paslaugų papildomumo ir specializacijos principus regioniniuose centruose teikiamos kai kurios santykinai retos paslaugos.
  - 6.3. lokaliniai centrai – miestai, kurių prioritetas tikslas palaikyti – regionų dalių gyvybingumą veikiant kartu su regioniniais centrais, teikiant būtiną, santykinai dažną poreikio paslaugas. Taikant partnerystės principą, paslaugas specializuojant ir papildant, lokaliuose centruose teikiama dalis santykinai vidutinio poreikio paslaugų;
  - 6.4. vietiniai centrai – koncentruojantys būtinųjų poreikių paslaugas, aptarnaujantys mažiausius teritorinius vienetus.
7. Esant perteklinei viešųjų paslaugų infrastruktūrai ir atsižvelgiant į demografinę situaciją, vykdomas tokios infrastruktūros efektyvinimas, diegiami funkcijų sujungimo, daigafunkciškumo ir infrastruktūros bendro valdymo ir dalijimosi principai. Metropoliniuose ir regioniniuose centruose esančia infrastruktūra (pvz., ASPĮ tinklas) naudojasi ir kitų savivaldybių / regionų gyventojai, todėl aktualus išlieka tokių paslaugų prieinamumo klausimas, užtikrinant kokybišką susisiekimą ir sukuriant tam būtiną infrastruktūrą.
8. Kokybiškas ir prieinamas aukštasis išsilavinimas užtikrinamas metropoliniuose ir regioniniuose centruose. Nauja švietimo infrastruktūra gali būti kuriama tik objektyviai įvertinus esamos infrastruktūros partnerystės grupėje panaudojimo galimybes.
9. Intensyvios sveikatos priežiūros paslaugos telkiamos centruose, kurių pasiekiamumo zona didesnė, o pirminės sveikatos priežiūros paslaugos tolygiai plėtojamos miestų ir kaimų teritorijose. Sveikatos sistemoje aktyviai naudojami išmanūs e. sprendimai.
10. Vystant socialines paslaugas, prioritetas teikiamas bendruomeninių paslaugų plėtrai. Institucinė globa teikiama išnaudojus visas kitas galimybes tose savivaldybėse, kurios turi infrastruktūrą ir tinkamas gamtines sąlygas.

11. Stiprinant kultūros paslaugų tinklą, taikomas kompleksinis požiūris, investuojant ne tik į vietos infrastruktūrą, bet ir socialinį kapitalą (kompetencijas, kultūros bendruomenės ryšių kūrimą). Vystomos partnerystės su kitais sektoriais ir vietos bendruomene, siekiant didinti kultūros ir meno įstaigų veiklos kokybę, efektyvumą ir prieinamumą, optimaliai paskirstant paslaugas jų tinkle. Numatomas atskirų objektų ir jų vykdomų funkcijų apjungimas į skirtingo lygmens kultūros paslaugas teikiantį tinklą – kultūros paslaugų sistemą.
12. Susisiekimo paslaugų išvystymas ir prieinamumas įgyvendinamas per mobilumo valdymą taikant urbanistinius, komunikacinius ir vadybinius sprendimus. Mobilumas tarp urbanistinių centrų skatinamas per vidutinio ir aukšto efektyvumo mobilumo paketus. Pagrindinius dėmesys skiriamas skirtingų transporto rūšių tarpusavio sinergijai (oro, kelių ir geležinkelių transporto) ir aktyvesnio geležinkelio potencialo išnaudojimo viešajame transporto paslaugų kontekste.

TREČIAS SKIRSNIS

SUSISIEKIMO SISTEMA IR MOBILUMAS

13. Iki 2030 m. siekti racionalios ir efektyvios transporto sistemos ir jos sudėtinių dalių sinergijos, daugiarūšiškumo, įvairiarūšiškumo ir tarpusavio sąsajos užtikrinant urbanistinių centrų, formuojančių tarptautinio, nacionalinio ir regioninio lygmens susisiekimo paslaugas, junglumą ir pasiekiamumą. Vystant susisiekimo sistemą ir diegiant intelektines transporto sistemas (toliau – ITS) bei kitus inovatyvius valdymo sprendinius, siekti užsibrėžtų tikslų užtikrinant minimalų neigiamą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai.
14. Siekiant spartesnio perėjimo prie darnaus judumo, visuotinio oro taršos mažinimo ir ekologinio sąmoningumo, didinti alternatyvių degalų ir elektros energijos naudojimą transporto sektoriuje atsižvelgiant į Europos žaliąjį kursą (angl. *Green Deal*).
15. Mobilumo poreikių šalyje užtikrinimui susikirstyti susisiekimo sistemą pagal mobilumo paslaugų efektyvumo lygmenis, kurie suteiktų galimybę teritoriškai apibrėžti ir nustatyti paslaugų pasiekiamumo galimybių užtikrinimą per laiko parametrus nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos. Miestuose numatyti prioritetą daugiarūšiam transportui padidinsiančiam transporto sistemos veiksmingumą ir viešojo transporto konkurencinį pranašumą.
16. Karinio mobilumo poreikiams užtikrinti numatyti priemonės susisiekimo infrastruktūros pritaikymui, nepertraukiamam ir operatyviam karinės sunkiasvorės, negabaritinės technikos vienetų judėjimui ir transportavimui šalies viduje.
17. Efektyviai išnaudojant esamą ir šiuo metu vystomą infrastruktūrą, užtikrinti sausumos, vandens ir oro transporto terminalų sinergiją, išvystyti tarptautinio lygmens susisiekimo objektų junglumą su vietinio susisiekimo sistemomis per aukštos kokybės viešojo transporto tinklą, dalijimosi priemonių tinklų geografiją, taip gerinant mobilumą šalyje ir jungtyse su kaimyninėmis valstybėmis.
18. Automobilių kelių transporto plėtros srityje numatyti esamų tarptautinių, nacionalinių ir regioninių transporto koridorių rekonstravimą ir remontą gerinant techninius ir kokybinius parametrus. Plėtojant ir modernizuojant automobilių kelių tinklą tęsti eismo saugos ir saugumo priemonių diegimą miestuose ir didžiausią eismo intensyvumą turinčiuose valstybinės reikšmės kelių ruožuose, siekiant sumažinti eismo įvykių metu žuvusiųjų ir sužeistųjų skaičių. Būtina diegti aplinkosaugines priemones (triukšmo valdymo ir kt.), urbanizuotose teritorijose bei šalia jų esančiuose intensyviausiuose kelių ruožuose, kuriais vyksta tranzitinis eismas.
19. Šalies transporto sistemoje geležinkelių transportą numatyti kaip prioritetinį keleivių ir krovinių pervežimams vidutiniais ir ilgais (150–300 km ir daugiau) atstumais. Geležinkelių tinklo plėtros srityje užtikrinti pagrindinių geležinkelio transporto jungčių atitiktį tarptautiniams standartams, diegti priemones eismo saugos lygio padidinimui, didinti elektrifikuotų geležinkelių dalį, gerinti geležinkelio transporto junglumą su kitomis transporto rūšimis, užtikrinti galimybes karinės technikos vienetams judėti geležinkelių transportu ir esant poreikiui formuoti naujas atkarpas, įgyvendinti ES TEN-T Šiaurės jūros–Baltijos jūros pagrindinio tinklo koridoriaus ruožą „Rail Baltica“ (I Šiaurės / Pietų koridorius Talinas–Ryga–Kaunas–Varšuva).

20. Oro transporto plėtros srityje numatyti tarptautinių oro uostų modernizavimą orientuojantis į keleivių logistikos paslaugų efektyvumą bei teritorijos tarp Vilniaus ir Kauno, skirtos naujam tarptautiniam oro uostui, rezervavimą visuomenės poreikiams.
21. Jūrų ir vidaus vandenų transporto plėtros srityje įgyvendinti Klaipėdos valstybinio jūrų uosto plėtrą, Šventosios valstybinio jūrų uosto kaip daugiavilniškio uosto išvystymą. Šventosios–Klaipėdos ruože iki 2030 m. numatyti vietas mažuosius laivus aptarnaujančios infrastruktūros įrengimui, optimizuoti laivybos koridorius. Prioritetą teikti tarptautinio vidaus vandenų transporto kelio E41 Nemuno upe visiškam išvystymui ir pritaikymui krovinių transportavimui maršrutu Klaipėda–Kaunas.

KETVIRTAS SKIRSNIS

KULTŪRINĖ TAPATYBĖ, RAIŠKA IR APLINKA

22. Nauja Europos kultūros darbotvarkė įtvirtina kultūros vaidmenį stiprinant socialinę sanglaudą, pilietinę visuomenę, kuriant pridėtinę ekonominę, vystant ir palaikant visuomenės tapatybę. Atsižvelgiant į tai, kad materialus ir nematerialus kultūros paveldas bei kultūrinės paslaugos yra svarbūs išteklių, kuriant tvirtos tapatybės visuomenę, numatoma:
  - 22.1. kurti Lietuvos kaip šiuolaikiškos kūrybiškos šalies tapatybę ir vystyti naujojo šiuolaikinio kultūrinio identiteto kūrimą ir sklaidą; išlaikyti esamus ir kurti naujus vietos naratyvus, grįstus teritoriniu išskirtinumu; Plėtoti nacionalinį sąmoningumą, materialaus ir nematerialaus paveldo pažinimą šiuolaikinėje visuomenėje;
  - 22.2. taikant vietokūros principus, atsižvelgiant į vietos kontekstą ir skirtingas vietines kultūras, puoselėti vietinius „ženklus“ (identitetą). Didinti regionų patrauklumą per tapatybės formavimą ir kūrimą (naudoti kultūros turinį ir išteklius vietos, regiono identitetui sukurti, jį stiprinti, didinant regiono patrauklumą vietos gyventojams ir turistams);
  - 22.3. sukurti teisinį kultūros paveldo naudojimo reguliavimą, skatinanti tausojamą kultūros paveldo išteklių naudojimą, įveiklinimą, aktualizavimą; Sukurti hierarchinę kultūros paveldo apsaugos sistemą, prioritetizuojant kultūros paveldo išteklius, atskiriant valstybės ir savivaldos atsakomybes; Prioritetizuoti ir organizuoti kultūros paveldo tyrimus, juos sisteminti, teikti kultūros paveldo valdytojams tyrimų informaciją bei konsultacijas; Sukurti vieningą statybos ir tvarkybos projektų derinimo sistemą; Plėtoti ir įgyvendinti kompensavimo už paveldo objektų išsaugojimo, įveiklinimą mechanizmus, pritraukti privačias lėšas, skatinti kultūros paveldo mecenatų institutą bei vietinių bendruomenių įsitraukimą į saugojimo, naudojimo ir įveiklinimo procesus;
  - 22.4. subalansuoti šalies erdvinės plėtros procesus, integruojant kultūros paveldo objektus bei jų sankaupas juos prioritetizuojant bei naudojant, laikantis tvaraus erdvinio identiteto kūrimo principų. Išryškinti skirtingų reikšmingumo lygmenų kultūros paveldo arealus, numatyti jų tvarkymo prioritetus, pritaikymo galimybes;
  - 22.5. sukurti kultūros paveldo išteklių pritaikymo klimato kaitai reguliavimą, atrinkti neigiamą poveikį prevencijos ar mažinančių priemonių technologinius sprendinius, parengti reikiamų tyrimų pagal paveldo objektų pobūdį programas bei juos vykdančius specialistus; įdiegti klimato kaitos poveikio kultūros paveldui stebėsenos mechanizmus; apibendrinti ir išmokti prognozuoti klimato kaitos padarinius, sukurti ir įdiegti praktikoje klimato kaitos poveikio paveldui kompensavimo priemones ir veiksmus.
  - 22.6. sukurti povandeninio paveldo apsaugos reguliavimą – apsaugoti identifikuotus povandeninio paveldo objektus nuo galimų neigiamų antropogeninės veiklos ir klimato kaitos padarinių, organizuoti povandeninio paveldo Lietuvoje paieškos ir tyrimų programas, vykdyti tyrimų apibendrinimus bei povandeninio paveldo monitoringą, reglamentuoti fizinį susipažinimą su povandeniniu paveldu, įveikinti skaitmenines sklaidos priemones.
  - 22.7. atnaujinti šiuolaikinėmis skaitmeninėmis priemonėmis kultūros paveldo inventorizavimą, apskaitą bei sklaidą, diegti inovatyvias technologijas informacinėje sklaidoje, integruoti į kitus valstybės registrus kultūros paveldo apskaitos duomenis, pereiti į 3D dimensijas.
23. puoselėti ir saugoti turimas UNESCO pasaulio paveldo vertybes; užtikrinti pasaulio paveldo vertybių apsaugą, valdymą, vykdyti jų kaitos stebėseną, gerinti jų informacinę sklaidą, pagreitinti naujų vietovių į UNESCO

pasaulio paveldo sąrašą įtraukimą; didinti nematerialaus kultūros paveldo vertybių (įskaitant ir UNESCO pasaulio paveldo vertybes) skaičių, jį tinkamai identifikuoti, plėtoti jo sklaidą, aktualizuoti pažinimą; išnaudoti kultūros paveldo identiteto išteklius ekonominiams tikslams, didinti kultūros paveldo aktualizavimą, skatinti kultūrinį turizmą, plėtoti kultūros kelių tinklus, įveiklinti ypatingos svarbos objektus.

PENKTAS SKIRSNIS

INŽINERINĖS SISTEMOS

24. Siekiant visiems gyventojams užtikrinti visuotines, lygiateises galimybes gauti švarų bei kokybišką geriamąjį vandenį ir užtikrinti susidarančių buitinių nuotekų tvarkymą, iki 2030 m. plėtoti ir renovuoti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų surinkimo infrastruktūrą teikiant prioritetą:
  - 24.1. centralizuoto geriamojo vandens tiekimo bei nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrai gyvenvietėse, turinčiose daugiau kaip 2000 gyventojų;
  - 24.2. investicijoms į paviršinių nuotekų tvarkymo infrastruktūros plėtrą ir rekonstravimą, taip pat ir į turimos infrastruktūros teisinę registraciją. Didinti geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo įmonių veiklos efektyvumą, teikiamų paslaugų kokybę;
  - 24.3. gyvenamosiose vietovėse, turinčiose 200 – 2000 gyventojų statyti individualias ir (arba) grupines nuotekų tvarkymo ir geriamojo vandens tiekimo sistemas, užtikrinant, kad individualiai tvarkomos nuotekos neterštų aplinkos.
25. Siekiant išlaikyti bei pagerinti požeminės ir paviršinės melioracinės sistemos būklę, renovuoti ir (ar) rekonstruoti sistemas, atsižvelgiant į aplinkosauginius reikalavimus. Diegti drėgmės režimo reguliavimo technologijas, kurios padės kontroliuoti drėgmės išteklius dirvožemyje bei azoto ir fosforo emisijas.
26. Siekiant šalyje užtikrinti energetinį patikimumą ir saugumą, sujungti Lietuvos elektros energetikos sistemą su kontinentinės Europos elektros energetikos sistema darbu sinchroniniu režimu. Integruoti Lietuvos gamtinių dujų rinką į bendrą ES dujų rinką bei skatinti suskystintųjų gamtinių dujų (toliau – SGD) infrastruktūros plėtrą. Iki 2030 m. bus intensyvinamas infrastruktūros panaudojimas bei geresnė Baltijos šalių dujų rinkų integracija ir bendros rinkos funkcionavimas.
27. Atsižvelgiant į sparčiai besivystančio jūrinio vėjo energetikos sektoriaus augimo tempus, sudaromos galimybės vėjo elektrinių parkų steigimui, rezervuojant teritorijas inžinerinės infrastruktūros koridoriams tiek sausumoje tiek jūroje. Plėtoti vėjo elektrinių parkų steigimą Lietuvos teritorijoje atsižvelgiant į teisės aktų apribojimus, prioritetą teikiant vidurio ir šiaurės Lietuvos regionams. Plėtoti saulės elektrinių parkų steigimą, sudarant teisinę prielaidas kraštovaizdžio apsaugai. Atsinaujinančių energijos išteklių plėtrai užtikrinti Lietuvos elektros energetikos sistemos galių adekvatumą.
28. Šilumos sektoriuje skatinti atsinaujinančių energijos išteklių (toliau – AEI) plėtrą, didžiausią dėmesį skiriant šių išteklių naudojimui centralizuotai tiekiamos šilumos gamybai ir šilumos gamybai namų ūkiuose. Intensyvinti atsinaujinančios žemės gelmių šiluminės energijos naudojimą.
29. Siekiant pereiti prie mažai anglies dioksido išmetančios ekonomikos, didinti energijos vartojimo efektyvumą, skatinant kompleksinę daugiabučių ir gyvenamųjų namų atnaujinimą. Skatinti AEI plėtrą, alternatyvių degalų naudojimą ir elektrifikaciją transporto sektoriuje, sudarant sąlygas, reikalingas netaršios energijos gamybos būdų plėtrai.
30. Siekiant įgyvendinti strateginį atliekų tvarkymo tikslą – mažinti susidarančių atliekų kiekį ir užtikrinti žmonių sveikatai ir aplinkai saugų atliekų tvarkymą, skatinti perėjimą prie žiedinės ekonomikos modelio. Ilgalaikėje Lietuvos aplinkos vizijoje atliekas numatoma tvarkyti kaip išteklius, taip mažinant absoliutų vienam Lietuvos gyventojui tenkantį atliekų kiekį ir perdirbti daugumą atliekomis tapusių medžiagų. Skatinti efektyvesnį atliekų rūšiavimą, numatant antrinių žaliavų konteinerinio tinklo plėtrą. Sukurti skatinimo mechanizmą ir jo pritaikymą, skirti dėmesį gyventojų švietimui atliekų rūšiavimo klausimais ir plėtoti antrinių žaliavų perdirbimo technologijas.

31. Siekiant pagerinti skaitmeninį junglumą ir užtikrinti elektroninių ryšių paslaugos kokybę, diegti ir plėtoti 5G ryšį Lietuvos teritorijoje.

ŠEŠTAS SKIRSNIS

ERDVINĖS EKONOMINĖS STRUKTŪROS

32. Viešosios investicijos, sietinos su aukštos pridėtinės vertės ekonominių veiklų skatinimu, pirmiausiai telkiamos ekonominės veiklos branduoliuose, kur jos atneštų valstybei didžiausią ekonominę naudą. Ekonominės veiklos branduoliai yra urbanistinės sistemos metropoliniai centrai, telkiantys tarptautinio lygmens viešąsias paslaugas, daugiarūšius transportavimo ir susisiekimo sprendimus ir kitus specifinius konkurencinius pranašumus, sukuriančius tinkamą terpę plačiam ekonominių veiklų spektrui. Pagal specifiką šio tipo tarptautinio lygmens ekonominiai branduoliai diferencijuojami į: sostinės (Vilnius), transnacionalinių ryšių (Kaunas) ir pajūrio (Klaipėda).
33. Siekiant vystyti darnią miestų ekonomiką ir įgyvendinti sukuriamos pridėtinės vertės struktūrinius pokyčius, vystoma infrastruktūra ekonominei veiklai: laisvosios ekonominės zonos (toliau – LEZ), pramonės ir paslaugų parkai bei viešieji logistikos centrai (toliau – VLC). Šie objektai užtikrina ekonominių veiklų plėtrą regioniniuose ir metropoliniuose urbanistiniuose centruose. Be tikslinių investicijų į ekonominę infrastruktūrą prioritetą taip pat teikiamas skaitmeninės ekonomikos ir verslo vystymui bei inovacijų ir mokslinių tyrimų vystymui.
34. Mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų (toliau – MTEPI) veikla aktyviausiai plėtojama metropoliniuose urbanistiniuose centruose, kur veikia integruoti mokslo, studijų ir verslo centrai (mokslo slėniai). Iki 2030 m. prioritetą skiriamas ne naujos mokslinių tyrimų infrastruktūros infrastruktūros (toliau – MTI) kūrimui, bet esamos įveiklinimui, orientuojantis į didžiausią potencialą turinčius mokslo ir verslo projektus pagal sumanios specializacijos kryptis.
35. Siekiant skatinti esamų ir naujų ekonominių veiklų jūroje ir pakrantėje vystymąsi, mėlynąją ekonomiką, formuojamos funkcinių prioritetų zonos jūroje atsinaujinančių energijos išteklių infrastruktūrai plėtoti ir kitoms naujoms veikloms vystyti, inžineriniai ir susisiekimo koridoriai, sujungti su sausumos infrastruktūra, naujoms ir esamoms veikloms vystyti, laivybos infrastruktūros plėtra.
36. Žemės ūkio veikla diferencijuojama atsižvelgiant į nenašių ir kitų gamtinių kliūčių turinčių žemių paplitimą ir dirvožemio našumo balą. Žemės ūkio ir verslo konkurencingumui užtikrinti, pajamų atotrūkio mažinimui tarp skirtingų šalies regionų gyventojų skatinamas verslumas, moksliniais tyrimais pagrįstų inovacijų diegimas, kooperacija ir bendradarbiavimo galimybių panaudojimas.
37. Turizmo sektoriuje prioritetą teikiamas esamų didelį rekreacinį potencialą turinčių centrų vystymui (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Lietuvos kurortų: Neringos, Palangos, Birštono, Druskininkų). Dėl ypač vaizdingo kraštovaizdžio rekreacinės paslaugos aktyviai vystomos rytų Aukštaitijos teritorijoje. Ši teritorija patenka į Vilniaus–Utenos–Ukmergės partneriaujančių centrų grupę, kur prioritetą teikiamas mobilumo, paslaugų teikimo, rekreacijos ir turizmo partnerystėms.

SEPTINTAS SKIRSNIS

EKOSISTEMOS, KRAŠTOVAIZDIS, KULTŪROS PAVELDAS

38. Formuojamas funkcionalus, socialiai ir gamtiškai gyvybingas ir vaizdingas kraštovaizdis, užtikrinantis ekonominių veiklų tęstinumą jame, socialiniu ir aplinkos kokybės požiūriu palankias gyvenimo sąlygas, įvairių gyvosios gamtos elementų ir biologinės įvairovės palaikymo galimybes.
39. Užtikrinant ekologinį stabilumą ir darnų kraštovaizdžio formavimą, išsaugomi įvairaus teritorinio lygmens kraštovaizdžio arealai ir jų geoekologinis potencialas, tinkamas jų tvarkymas, naudojimas, planavimas ir plėtra.
40. Siekiant užtikrinti Lietuvos Respublikos teritorijos ir atskirų jos struktūrinių dalių ekologinio stabilumo, biologinės įvairovės raiškos sąlygas bei neutralizuoti įvairaus pobūdžio ir intensyvumo antropogeninį poveikį, numatomos šios svarbiausios gamtinio karkaso teritorijų geoekologinio potencialo didinimo kryptys:

- 40.1. esamo natūralių teritorijų geoekologinio potencialo išlaikymas, vykdant tausojamąjį, ekonomiškai ir ekologiškai racionalų juose esančių išteklių naudojimą;
- 40.2. pažeisto ir stipriai pažeisto agrarinių teritorijų geoekologinio potencialo natūralumo atkūrimas pasitelkiant dirbtines ir (arba) natūralias (savaiminės renatūralizacijos) priemones;
- 40.3. stipriai pažeistų ir degraduotų gamtinio karkaso teritorijų geoekologinio potencialo atkūrimas urbanizuotose teritorijose, pasitelkiant alternatyvias (natūralias arba dirbtines) ekologinio kompensavimo priemones.
41. Kultūrinio kraštovaizdžio tipai formuojami iš skirtingų dominuojančių kultūros paveldo sankaupų ir arealų: archajiškasis – iš piliakalnių, alkakalnių, sakralinių, memorialinių objektų ir jų teritorijų ir dalių; kaimiškasis – iš dvarų, dvaro sodybų ir dvarviečių, etnografinių kaimų, bažnytkaimių, jų dalių, miestiškasis (miestovaizdžiai) – iš istorinių miestų senamiesčių, naujamiesčių, jų dalių ir istorinių miestelių, jų dalių; Kultūrinis kraštovaizdis suvokiamas kaip žmogaus veiklos sukurtas ir jo sambūvį su aplinka atspindintis kraštovaizdis, todėl saugomas jo kuriamos panoramos, siluetai, perspektyvos, gatvių išklotinės.
42. Siekiama, kad kultūrinio kraštovaizdžio teritorinė apsauga, kraštovaizdžio tvarkymo reglamentavimo strategijos ir jų kryptys būtų palankios kultūros paveldo vertybių ir jų artimos aplinkos apsaugai, tausojamam naudojimui, eksponavimui bei įveiklinimui, įvairesnių finansavimo šaltinių pritraukimui iš kraštovaizdžio apsaugos programų į didžiausią paveldo objektų sankaupa ir vertę pasižyminčius kultūrinio paveldo arealus. Numatomi šie kultūrinio kraštovaizdžio segmentų tvarkymo naudojant prioritetai:
- 42.1. dominuojančio archeologinio paveldo arealus tvarkyti atskleidžiant vertingųjų savybių autentiškumą, eksponuojant jo vertes kraštovaizdyje, įrengiant paveldo ekspozicines ir / ar rekreacines priemones;
- 42.2. dominuojančio architektūrinio paveldo (statinių ir statinių kompleksų) arealus saugoti atskleidžiant vertingąsias savybes, naudojant ir pritaikant tausojamoms paskirtims, įveiklinant bendruomenių ir turizmo tikslams, integruojant į darniai vystomus kraštovaizdžius, nepažeidžiant susiklosčiusių erdvių formavimo dėsnių;
- 42.3. dominuojančio architektūrinio paveldo (dvarų sodybų kompleksų) arealus atgaivinti ir įveiklinti, išsaugant kaimiškojo kraštovaizdžio pobūdžio, istorinės žemėnaudos formavimo dėsningumus, įveiklinant kultūros ir kultūros kelių veikloms;
- 42.4. dominuojančio urbanistinio miestų paveldo (istorinių miestų, jų dalių) arealus tvarkyti išsaugant, naudojant ir įveiklinant istorinį savitą miestovaizdį, planuojant darnų urbanizuoto kraštovaizdžio vystymą, laikantis susiklosčiusių erdvių formavimo dėsnių;
- 42.5. dominuojančio urbanistinio kaimų paveldo (etnografinių kaimų) arealus tvarkyti ir įveiklinti, išryškinant istorinį kraštovaizdį, palaikant tradicinį užstatymo ir gamtos santykį bei vietos savitumą;
- 42.6. dominuojančio memorialinio paveldo arealus saugoti, tvarkyti ir eksponuoti vystant susiformavusio kraštovaizdžio modelį.
43. Siekiant stabdyti biologinės įvairovės nykimą, ekosistemų ir jų teikiamų paslaugų kokybės blogėjimą, kurį galima jas atkuriant, numatoma:
- 43.1. užtikrinti skirtingas prioritėtines funkcijas atliekančių dalių (miestų ekosistemų, žemės ūkio ekosistemų ir gamtinių ekosistemų) ekologinį stabilumą, kuriant visavertę, gyvybingą, atsparią ir funkcionalią ekologinio kompensavimo sistemą – žaliąją infrastruktūrą;
- 43.2. taikyti paskatos priemones skirtingų miško, pievų, pelkių augaviečių etalonams išsaugoti, palaikant esamą tradiciškai nusistovėjusį ūkinį režimą;
- 43.3. plėtoti biologinės įvairovės, ekosistemų mokslinius tyrimus;
- 43.4. valdyti invazinių rūšių plitimą; užtikrinti laukinės augalijos ir gyvūnijos tinkamą apsaugą, atkūrimą ir naudojimą; išsaugoti genetinius išteklius ir jų įvairovę, diegti gamtosaugines priemones žemės, miškų ūkio ir žuvininkystės sektoriuose.
44. Inicijuoti saugomų teritorijų sistemos papildymą naujomis saugomomis teritorijomis ir / ar pertvarkyti esamą saugomų teritorijų tinklą. Plėtojama saugomų teritorijų sistema gali būti siejama su saugomų teritorijų

(draustinių arba gamtinių apyrbų) steigimu ir apsaugos režimo palaikymu visuomeninių organizacijų ir privačios žemės savininkų iniciatyva.

45. Siekiant įgyvendinti Europos Sąjungos (ES) direktyvos Dėl natūralių buveinių ir laukinės faunos bei floros apsaugos (92/43/EEC) reikalavimus, Lietuvoje plėtojamas NATURA 2000 teritorijų tinklas, iki 2022 m. nustatant būtinas apsaugos priemones ir įgyvendinant tvarkymo dokumentus, parengtus specialiai šioms teritorijoms ar įtrauktus į kitus plėtros planus.

AŠTUNTAS SKIRSNIS

IŠTEKLIŲ APSAUGA IR NAUDOJIMAS

46. Siekiama užtikrinti ilgalaikį racionalų, subalansuotą ir tvarų valstybės funkcionavimui svarbių nacionalinių gamtos išteklių naudojimą, jų apsaugą, atsinaujinančių gamtos išteklių atkūrimą ir, kur įmanoma, gausinimą, sudarant sąlygas darniai ūkio plėtrai.
47. Siekiant užtikrinti veiksmingą geologinės aplinkos apsaugą, išvengti neigiamo poveikio aplinkai eksploatuojant naudingąsias iškasenas, pasiekti optimalų žemės gelmių potencialo naudojimą, laikotarpiu iki 2030 m. numatoma:
- 47.1. nuosekliai tirti žemės gelmes ir jų geochemines, hidrochemines, tektonines, geodinamines savybes, jose vykstančius procesus, vykdyti karstinių procesų ir reiškinių tyrimus, prognozes, plėtoti sukauptų žinių praktinį naudojimą;
- 47.2. skatinti švaresnius, išteklius tausojančius ir saugančius gavybos būdus, diegti inovacijas, remti naujų technologijų kūrimą, apsaugoti nenaudojamus naudingųjų iškasenų plotus nuo veiksmų, trukdančių juos naudoti ateityje;
- 47.3. ekonominėmis ir kitomis priemonėmis tinkamai valdyti rekultivavimo procesą, sudaryti palankesnes sąlygas spartesniam dėl karjerų naudojimo pažeistų žemės plotų rekultivavimui, rekultivuoti karjerus ir durpynus, bankrutavus juos eksploatavusioms įmonėms, sustiprinti nelegalios kasybos prevenciją ir kontrolę;
- 47.4. skatinti geoterminės energetikos naudojimą, subalansuojant ekonominio pagrindimo ir darnaus vystymo principus;
- 47.5. užtikrinti tausojantį vandens išteklių naudojimą, skatinant švaresnius, išteklius saugančius gavybos būdus, antrinį vandens panaudojimą, tęsiant potencialių vandens taršos židinių inventorizavimą bei numatant jų likvidavimą.
48. Siekiant saugoti dirvožemį, stiprinti jo funkcijas, tausiai naudoti, stabdyti dirvožemio degradaciją ir eroziją bei atkurti degradavusius dirvožemius numatoma:
- 48.1. mažinti dirvožemio tręšimą perteklinėmis mineralinėmis trąšomis bei teršimą naftos produktais, sunkiaisiais metalais, kitomis cheminėmis medžiagomis;
- 48.2. diegti geros agrarinės ir aplinkosaugos būklės reikalavimus;
- 48.3. taikyti priemones stabdančias dirvos eroziją ir dirvožemio praradimą šlaituose ir teritorijose, kuriose vystosi paviršinio karsto procesas, išskyrus teritorijas, kuriose siekiama išsaugoti natūralius geodinaminius procesus;
- 48.4. atkuriant degradavusius dirvožemius sutvarkyti cheminėmis ir pavojingomis medžiagomis užterštas teritorijas;
49. Bioprodukcinių žemės ūkio teritorijų išteklių valdymas pagrįstas ES nustatytais tvaraus žemės ūkio vystymo principais, geoekologiniu ir agroekologiniu teritorijų potencialu, jų atsparumu antropogeniniam poveikiui bei gebėjimu tą poveikį asimiliuoti arba neutralizuoti. Žemės ūkis agrarinėse teritorijose turi būti vystomas išlaikant pusiausvyrą tarp agroekosistemų ekologinio stabilumo, ekonominio naudingumo ir socialinio teisingumo. Siekiant išlaikyti gerą aplinkos komponentų ekologinę būklę, numatoma:
- 49.1. mažinti neigiamą klimato kaitos poveikį žemės ūkiui;

- 49.2. stabdyti dirvožemio degradaciją, atnaujinti melioracijos sistemas, taikyti inovatyvias žemės ūkio vandentvarkos priemones;
- 49.3. tausiai naudoti žemės ūkio išteklius, puoselėti agrarinę aplinkosaugą, pasiekti proveržį ekologinio ūkininkavimo srityje;
- 49.4. formuoti ekologinio kompensavimo sistemos (gamtinio karkaso) tinklą geoekologinio potencialo požiūriu silpniausiose agroekosistemų vietose.
50. Siekiant, kad miškas teiktų įvairiapusę naudą visuomenei bei užtikrinti ekosistemų stabilumą, šalies ekologinę pusiausvyrą, didinti kraštovaizdžio stabilumą, apsaugoti miškų gyvūnijos ir augmenijos rūšių buveines, išsaugoti miškuose biologinę įvairovę, stabdyti dirvos eroziją, gryninti orą, mažinti išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį aplinkos ore ir apsaugoti gruntinius ir paviršinius vandenis numatoma:
- 50.1. išsaugoti ir gausinti miškus ir jų išteklius. Padidinti iki 2030 m. šalies miškingumą iki 35 proc., atsižvelgiant į kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės, ekologinius, socialinius, ekonominius aspektus, derinant miškų teritorinį išdėstymą su gamtinio karkaso elementų formavimu. Įvertinant naujų miškų įveisimo reikalingumą, prioritetą skirti ekologiškai nuskurdintoms gamtinio karkaso teritorijoms želdinti;
- 50.2. racionaliai naudoti miškų išteklius, formuoti tvarias miško ekosistemas, jas saugoti.
51. Pagrindiniai paviršinių vandens telkinių būklei poveikį darantys žmogaus ūkinės veiklos veiksniai yra pasklidoji ir sutelktoji tarša, sausavimo melioracija ir upių vagų ištiesinimas, hidroelektrinės ir iš kaimyninių šalių pernešamos tarptautinės taršos apkrovos. Siekiant užtikrinti, kad paviršinių vidaus vandens telkinių, Kuršių marių ir Baltijos jūros būklė būtų gera ir paviršiniai vandens telkiniai tikėtų rekreacijos reikmėms tenkinti, numatoma:
- 51.1. mažinti paviršinio vandens taršą iš pasklidusios ir sutelktosios taršos šaltinių. Stiprinti paviršinio vandens apsaugą, skatinti pažangių technologijų diegimą, didinti visuomenės sąmoningumą ir supratimą apie teršalų poveikį aplinkai;
- 51.2. valdyti pavojingų cheminių medžiagų patekimą į vandens telkinius. Užtikrinti, kad pavojingos cheminės medžiagos vandens telkiniuose neviršytų didžiausios leistinos koncentracijos, taip pat siekti, kad būtų sumažinta ir (ar) nutraukta vandenų tarša vandens aplinkai pavojingomis medžiagomis, subalansuotai naudoti augalų apsaugos chemines medžiagas ir preparatus, skatinti novatoriškas augalų apsaugos technologijas;
- 51.3. išsaugoti natūralaus hidrografinio tinklo struktūrą, jeigu yra galimybių, atkurti natūralius paviršinius vandens telkinius;
- 51.4. užtikrinti sistemingą ir nuolatinę valstybei priklausančios melioracijos infrastruktūros priežiūrą ir jų funkcijų palaikymą;
- 51.5. apsaugoti urbanizuotas teritorijas nuo perteklinio vandens keliamos rizikos, užtikrinti nuotekų tvarkymą.
52. Įvertinus bendrą teritorijos rekreacinį potencialą, numatoma didinti rekreacijos svarbą bendroje teritorijų naudojimo struktūroje, tam tikslui išskiriant prioritetingas – didžiausią rekreacinį potencialą turinčias – teritorijos dalis. Siekiama, kad natūralumą ir vietos kultūrinį identitetą išsaugojusios teritorijos taptų ne tik vietinių, bet ir iš užsienio atvykstančių lankytojų poilsio, pažinimo vieta, kartu siekiant padidinti kaimo gyvenviečių socialinį ir ekonominį gyvybingumą.
53. Numatomas rekreacinių išteklių prieinamumo didinimas, pasitelkiant technines ir organizacines priemones (linijinės rekreacinės infrastruktūros formavimas, pritaikymas ar parengimas lankyti). Tarptautinės svarbos rekreacinių jungčių sistema papildoma trimis tarpvalstybinės svarbos rekreacinio pobūdžio jungtimis. Rekreacijos aptarnavimo centrų sistema papildoma 2 nacionalinės ir 2 regioninės svarbos rekreacijos aptarnavimo centrais.
54. Atsižvelgiant į tarptautinius įsipareigojimus ir ekologinius šiandienos iššūkius jūroje (žuvų išteklių kritinis mažėjimas, užterštumas) prioritetą teikiamas jūrinės aplinkos ir jūrinių išteklių gerai būklei pasiekti taikant ekosistemomis pagrįstą metodą ir vadovaujantis atsargumo principu. Siekiant mažinti taršą ir veiklų sukeliamas neigiamas pasekmes, numatoma:

54.1. sudaryti teisinės prielaidas, skatinančias pasklidusios ir sutelktosios taršos mažinimą ir kontrolę transporto (tame tarpe ir jūrinio), energetikos sektoriuose, urbanizuotose teritorijose, paviršinių vandens telkinių, įtekančių į Baltijos jūrą, vandenyse;

54.2. nustatyti sąlygas tvariam veiklų, tarp jų naudingųjų iškasenų gavybos, ir objektų jūroje vystymui.

DEVINTAS SKIRSNIS

NACIONALINIS SAUGUMAS

55. Stiprinant nacionalinio saugumo sistemą, laikotarpiu iki 2030 m. numatoma:

55.1. Rezervuoti teritorijas krašto apsaugos (toliau tekste KA) erdviniams poreikiams, nustatant joms funkcinių prioritetą KA veiklai;

55.2. Sudaryti teisinės prielaidas darniai integruoti KA erdvinius poreikius į susisiekimo, inžinerinių sistemų, kraštovaizdžio, aplinkos apsaugos sektorių plėtros programas.

55.3. Integruoti KA skirtus poreikius atspindinčius rodiklius, siekiant stebėti poreikių įgyvendinimą jūroje ir žemyninėje dalyse.